

**Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Здобувач ступеня доктора філософії: Рудковська Оксана Володимирівна, громадянка України, 1972 року народження, освіта вища, в 1994р. закінчила Дніпропетровський державний університет, спеціаліст, спеціальність Філологія. З 2021 року навчається в аспірантурі Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, 4 рік навчання з урахуванням одного року академічної відпустки, виконала освітньо-наукову програму «Психологія» та індивідуальний план наукової роботи.

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 08.051.173, утворена наказом Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро, від «30» червня 2026 року № 242, у складі:

голови разової спеціалізованої вченої ради

Івана БАТРАЧЕНКА, доктора психологічних наук, професора, професора кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

рецензентів:

Анатолія КОНОНЕНКА, доктора психологічних наук, професора, професора кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

Вікторії КУТЄПОВОЇ-БРЕДУН, кандидата психологічних наук, доцента, доцента кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара;

офіційних опонентів:

Ірини БУЛАХ, доктора психологічних наук, професора, декана факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Лариси ЖУРАВЛЬОВОЇ, доктора психологічних наук, професора, професора кафедри психології Поліського національного університету;

на засіданні «03» вересня 2026 року прийняли рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» Рудковській Оксані Володимирівні на підставі публічного захисту дисертації «Психосоціальні умови розвитку когнітивної гнучкості в юнацькому віці» за спеціальністю 053 Психологія.

Дисертацію виконано у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України, м. Дніпро.

Науковий керівник: ДИСА Олена Вікторівна, кандидат психологічних наук, доцент.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису із дотримання вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). Наукова новизна дослідження полягає у концептуалізації когнітивної гнучкості як метаресурсу особистості, що забезпечує перебудову мисленнєвих процесів і поведінкових стратегій у ситуаціях невизначеності. Авторкою обґрунтовано дворівневу модель когнітивної гнучкості, яка поєднує операційний (когнітивний) і соціально-особистісний (регуляторний) рівні. Розроблено та апробовано психодіагностичний комплекс, визначено психосоціальні умови розвитку когнітивної гнучкості в юнацькому віці, створено і перевірено програму її розвитку. За результатами експериментального дослідження встановлено позитивну динаміку низки психологічних характеристик, пов'язаних із гнучкістю мислення, зокрема психологічної безпеки, самоефективності, толерантності до невизначеності, готовності до змін, життєстійкості та креативності.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання розробленого психодіагностичного комплексу та авторської програми розвитку когнітивної гнучкості у психологічному супроводі молоді, освітньому процесі, консультативній і тренінговій практиці. Програма орієнтована на стабілізацію психоемоційного стану, актуалізацію особистісних ресурсів, формування толерантності до невизначеності та розширення варіативності мислення. Результати можуть бути використані під час викладання дисциплін психологічного спрямування, розроблення спецкурсів, факультативів і тренінгових програм для студентської молоді.

Дисертація виконана державною мовою із дотриманням вимог до оформлення дисертації, встановлених МОН України. За результатами перевірки програмою «StrikePlagiarism» встановлено високий рівень оригінальності роботи - 97,32%; порушень академічної доброчесності не встановлено.

За темою дисертації опубліковано 10 наукових робіт, з них 3 статті у виданнях, що визнані фаховими з психологічних наук, та 7 тез доповідей на наукових конференціях, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Основні наукові результати відображено, зокрема, у таких публікаціях:

1. Диса О., Рудковська О. Особливості прояву креативного потенціалу студентів у навчальній діяльності. *Journal of Psychology Research*. 2022. Vol. 28, № 11. С. 38-53. URL: <https://www.psyresearches.dp.ua/index.php/journal/article/view/5> DOI: <https://doi.org/10.15421/102203>.

Диса О.В. – обґрунтувала теоретико-методологічні засади дослідження, здійснила глибокий аналіз сучасної наукової літератури щодо сутності та структури креативного потенціалу особистості, сформулювала ключову гіпотезу

та наукову новизну праці, а також підготувала текстову частину теоретичного розділу статті.

Рудковська О.В. – розробила комплексний діагностичний інструментарій та методику емпіричного дослідження, організувала та провела практичне тестування серед студентської молоді, здійснила якісний та кількісний аналіз отриманих даних за допомогою методів математичної статистики, а також сформулювала фінальні висновки та практичні рекомендації.

2. Рудковська О. В. Наукові концепції дослідження когнітивної гнучкості: теоретичний аналіз. Габітус. 2025. Вип. 76. С. 129-134. URL: <https://habitus.od.ua/journals/2025/76-2025/22.pdf> DOI: <https://doi.org/10.32782/hbts.76.20>.

3. Рудковська О. В. Особливості прояву когнітивної та особистісної гнучкості в психодіагностичному вимірі. Психологія та соціальна робота. 2026. № 1(63). С. 166-176. URL: <https://journals.onu.in.ua/index.php/psy/article/view/343> DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2026.1.15>.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої ради та присутні на захисті фахівці:

Голова спеціалізованої вченої ради – Батраченко Іван Георгійович, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України.

Офіційний опонент – Булах Ірина Сергіївна, доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Зауваження:

1. У теоретичному дослідженні розділу 1 відмічається, що у наукових роботах вчених не має єдиної наукової позиції щодо сутності поняття «когнітивна гнучкість». Вчені, аналізуючи цю мисленнєву властивість людини, означають її як навичку, здібність, властивість мислення або як особистісну властивість, якість. Дисертантка також по-різному підходить до визначення цього поняття: в одному випадку це властивість мислення, в іншому – навичка мислення, ще в іншому – особистісна характеристика.

2. У Розділі 1 зазначено, що поняття «психологічна гнучкість» включає як когнітивний, так і соціально-особистісний рівні функціонування і прояву досліджуваного психологічного феномена. На нашу думку, доцільно було б використовувати термін «психологічна гнучкість», а не «когнітивна гнучкість».

3. У висновках до теоретичного дослідження когнітивна гнучкість визначається дисертанткою як конструкт мисленнєвої діяльності, водночас у

загальних висновках вона презентована як психологічний феномен. Доцільніше було б обґрунтувати, чому дослідниця прийняла іншу наукову позицію, аналізуючи психологічне явище – когнітивна гнучкість.

4. За результатами математико-статистичного аналізу не було визначено предикторів для світоглядної пластичності в експериментальній групі особистості юнацького віку? Чи може це свідчити про те, що зміна світоглядних установок особистості юнацького віку потребує тривалого часового періоду, ніж короткий термін (3 місяці) розвивальної програми?

5. Дисертація не позбавлена незначних стилістичних та орфографічних огріхів.

Офіційний опонент – Журавльова Лариса Петрівна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Поліського національного університету.

Зауваження:

1. Позитивним є прагнення авторки інтегрувати різні підходи до розуміння гнучкості та диференціювати її когнітивний і соціально-особистісний рівні. Проте, на нашу думку, бажано більш чітко визначитися з понятійним та категоріальним апаратом: Потребує більш чіткого визначення співвідношення понять «когнітивна гнучкість», «психологічна гнучкість» і «соціально-особистісна флексибільність». У низці фрагментів вони розглядаються як різні, хоча пов'язані конструкти, а в інших – фактично об'єднуються в межах загального феномену психологічної гнучкості (с. 68-69, 91-98) і результати відповідних психодіагностичних методик (CFI, AAQ-II, опитувальник світоглядної пластичності) інтерпретуються як показники розвитку когнітивної гнучкості загалом, хоча зазначені методики вимірюють не тотожні психологічні конструкти. Бажано розмежувати поняття «розвиток» і «прояв» когнітивної гнучкості, які в роботі часто вживаються одночасно (с. 22-23, 102, 165, 197). Безпосереднє покращення показників після проходження розвивальної програми може свідчити про актуалізацію чи ситуативний прояв гнучких способів реагування, однак не завжди є достатнім доказом стійкого психологічного розвитку. Методологічного уточнення потребує і співвідношення понять «предиктор», «чинник» та «психологічна умова розвитку». У підрозділі 3.3 за результатами регресійного аналізу авторка визначає статистичні предиктори, які надалі інтерпретує як чинники та психологічні умови розвитку когнітивної гнучкості (с. 189-198). Проте статистично значущий регресійний коефіцієнт засвідчує прогностичний зв'язок, але сам по собі не доводить причинного або розвивального впливу відповідної характеристики. Соціальні умови (безпечне середовище, проблемно орієнтоване навчання та діалогічний простір) містяться в комплексній розвивальній програмі, однак їхній самотійний внесок не

виокремлено від інших компонентів втручання. Додаткового теоретичного пояснення потребують і відсутність статистично значущих предикторів світоглядної пластичності та неоднозначна роль креативності у регресійних моделях, попри її теоретичну близькість до гнучкості мислення (с. 193-196). Ці результати не є недоліком самі по собі, однак вказують на необхідність подальшого уточнення структури й механізмів запропонованої моделі.

2. У теоретичному обґрунтуванні вибору вікової групи дискусійним видається твердження авторки про юнацький період як етап інтенсивного когнітивного дозрівання, що є найсприятливішим (сенситивним) для цілеспрямованого тренування гнучкості мислення (с. 2, 7, 22, 80). Таке формулювання має характер надмірного узагальнення, оскільки для визначення певного вікового періоду як найсприятливішого необхідні порівняльні дані щодо ефективності розвитку когнітивної гнучкості в різних вікових групах або обґрунтування існування відповідного сенситивного періоду. Значна перебудова пізнавальних процесів і виконавчих функцій відбувається вже у дитячому, молодшому шкільному (сенситивний для розвитку пізнавальних процесів) та підлітковому віці, тоді як у пізній юності багато показників когнітивного контролю наближаються до рівня дорослої людини. Водночас посилення на «дозрівання мозку» потребує конкретизації, оскільки структурно-функціональні зміни мозку можуть продовжуватися в ранній дорослості, однак сам факт таких змін не доводить особливої сприятливості когнітивної гнучкості до тренування саме в юнацькому віці. Доцільніше було б характеризувати юність як соціально та особистісно значущий період для вдосконалення когнітивної гнучкості у зв'язку з професійним самовизначенням, розширенням соціального досвіду й необхідністю адаптації до нових життєвих завдань, а не як безумовно найсприятливіший етап її розвитку.

3. Авторкою запропоновано дворівневу модель когнітивної гнучкості, яка охоплює когнітивний (операціональний) і соціально-особистісний (регуляторний) рівні. Водночас у формувальному експерименті рівень когнітивної гнучкості визначався трьома самозвітними опитувальниками (CFI – когнітивна флексибільність, опитувальник світоглядної пластичності та AAQ-II – психологічної гнучкості), тоді як об'єктивні когнітивні проби на перемикання завдань застосовувалися переважно на пілотному етапі. У зв'язку з цим варто чіткіше визначити, який емпірично перевірено розвиток обох рівнів моделі, чи передусім її соціально-особистісний компонент. Доцільним було б також навести докази конвергентної та дискримінантної валідності об'єднання трьох відмінних конструктів у загальну модель когнітивної гнучкості.

4. Ефективність розвивальної програми переважно обґрунтовується окремими порівняннями показників «до – після» в експериментальній групі та констатацією відсутності змін у контрольній групі. Однак статистична значущість змін в одній групі та їх відсутність в іншій сама по собі не є прямим

доказом статистично значущої різниці між групами. Особливої уваги потребує твердження на сторінці 163 про недоцільність міжгрупового порівняння психологічних показників, оскільки саме таке порівняння є центральним для контрольованого експериментального дизайну. У роботі формально наявний контрольний етап дослідження: після завершення тримісячної програми наприкінці грудня 2025 року здійснено повторне тестування експериментальної та контрольної груп за всіма методиками (с. 154-165). Проте це вимірювання проведено безпосередньо після завершення занять і фактично є посттестом. Відтермінованого контрольного зрізу через певний проміжок часу не здійснено, тому результати підтверджують короткочасну позитивну динаміку, але не дають змоги оцінити стійкість сформованих змін. Повторне вимірювання через 3-6 місяців дозволило б більш ґрунтовно стверджувати щодо розвивального, а не лише ситуативного ефекту програми.

5. Існують помилки, огріхи в технічному, статистичному й мовленнєвому оформленні дослідження:

- Значний обсяг емпіричного матеріалу та застосування множинного регресійного аналізу є перевагою роботи, однак у поданих статистичних таблицях наявні внутрішні арифметичні невідповідності. У таблиці 3.10 для психологічної безпеки наведено $B = 1,200$, $SE = 0,037$ і $t = 3,193$ (с. 190), хоча відношення B до SE становить приблизно 32,43. У таблиці 3.11 для психологічної безпеки $B = 1,387$ і $SE = 0,346$ дають $t = 4,009$, а не наведене $t = 1,860$; останнє значення також не узгоджується з $p = 0,041$. Для толерантності до невизначеності $B = 0,651$ і $SE = 0,225$ дають $t = 2,893$, а не 3,262, причому зазначене $p = 0,039$ також потребує перевірки (с. 192). Аналогічні суперечливі показники повторено в таблиці 3.13 (с. 197-198). На с. 191 показник поясненої дисперсії позначено як «R-квадрат ($R = 0,410$)» та інтерпретовано як 41 %. Коректним у цьому разі є запис $R^2 = 0,410$.
- У викладі процедури формування вибірки наявна кількісна неузгодженість: другий кластер налічує 130 осіб, третій – 36 осіб, тобто разом 166 учасників, однак на с. 159 зазначено 136 осіб. Подальший поділ на дві групи по 83 особи підтверджує чисельність 166. У цьому самому фрагменті помилково згадано «високий рівень креативності» замість високого рівня когнітивної гнучкості.
- У тексті наявні також граматичні, лексичні та технічні помилки: «допомагає людини» замість «допомагає людині» (с. 2), «детально розкоіто» замість «детально розкрито» (с. 159), «вибірка була поділена дві групи», «при початкової нерівномірності», «психоціальних» (с. 160), «експериментальна», «висока ступінь», «після впровадження експериментальної програми» (с. 161-162) тощо.
- Потребують уніфікації також терміни «толерантність до двозначності», «толерантність до неоднозначності» й «толерантність невизначеності», статистичні позначення, кількість десяткових знаків та оформлення назв психодіагностичних методик.

Рецензент – Кононенко Анатолій Олександрович, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Зауваження:

1. У роботі поняття когнітивної гнучкості розглядається через різні концептуальні підходи – когнітивний, нейропсихологічний, особистісний, поведінковий, однак не завжди достатньо чітко визначено межі використання поняття в межах власної авторської моделі.

2. Попри наявність психодіагностичного комплексу, у роботі недостатньо розкрито питання валідності методик діагностики когнітивної гнучкості саме для української вибірки та юнацького віку. Потребує більш детального обґрунтування відповідності обраних методик меті та структури досліджуваного феномену.

3. Певна декларативність моделі психосоціальних умов розвитку когнітивної гнучкості. Частина положень має переважно теоретичний або припущувальний характер.

4. Недостатньо чітко представлено: соціально-демографічні характеристики вибірки; критерії включення та виключення; репрезентативність; співвідношення статі, спеціальностей, віку тощо.

5. Причинно-наслідкове трактування ефективності програми розвитку когнітивної гнучкості потребує більш обережної інтерпретації, оскільки психосоціальні чинники розвитку особистості мають багатофакторний характер і не завжди можуть бути повністю контрольовані в межах експериментального дизайну.

Рецензент – Кутепова-Бредун Вікторія Юріївна, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та соціальної психології Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Зауваження:

1. У роботі обґрунтовано та проаналізовано низку важливих соціальних умов розвитку когнітивної гнучкості, зокрема безпечне навчально-комунікативне середовище, проблемно-орієнтоване навчання та діалогічний освітній простір. Водночас, з огляду на багатофакторний характер становлення особистості в юнацькому віці, доцільним було б ширше висвітлити роль мікросоціальних чинників, зокрема особливостей сімейного середовища, характеру взаємин з однолітками та інших найближчих соціальних впливів, які потенційно можуть виступати значущими умовами розвитку когнітивної гнучкості.

2. Певний науковий інтерес викликає критерій відбору учасників формуального експерименту, до якого були включені особи з низьким та середнім рівнями когнітивної гнучкості. У зв'язку з цим постає питання щодо потенційних можливостей подальшого розвитку когнітивної гнучкості в осіб із

уже високими показниками цієї характеристики. Включення такої категорії досліджуваних або додаткове обґрунтування причин їх невключення до програми розвитку могло б розширити уявлення про межі та ресурси розвитку когнітивної гнучкості в юнацькому віці.

3. Дослідження присвячене розвитку когнітивної гнучкості в юнацькому віці. Водночас доцільним було б більш детально обґрунтувати вікові межі досліджуваної категорії, оскільки до вибірки увійшли як здобувачі фахової передвищої освіти, так і студенти закладу вищої освіти. З огляду на можливі відмінності у віковому, соціальному та освітньому досвіді цих груп, додатковий аналіз впливу внутрішньовікових відмінностей на показники когнітивної гнучкості міг би збагатити інтерпретацію отриманих результатів.

4. Представлена програма розвитку когнітивної гнучкості демонструє позитивну ефективність. Разом із тим науковий інтерес становило б відстеження стійкості отриманих змін у більш віддаленій перспективі шляхом проведення повторних вимірювань через певний проміжок часу після завершення формувального впливу.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради

«Проти» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Рудковській Оксані Володимирівні ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 Психологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Іван БАТРАЧЕНКО